

*Alberas Kamiu mano, kad svarbiausia filosofijos problema – gyvenimo prasmės klausimas. Tas klausimas kyla dėl to, kad pasaulis esąs nesuprantamas ir priešiškas, kasdienybė monotoniška, o laiko tėkmė artina mirtį. Pasaulis, neatsiveriantis žmogui, – tai „absurdo pasaulis“. Tačiau patyręs absurda žmogus lyg nubunda ir praregi. Legendinis Sizifas, dievų nubaustas dirbti beprasmi darbą – ritinti į kalną akmenį, kuris visą laiką nurieda žemyn, yra tipiškas „absurdo herojus“. Tačiau Sizifas – maištininkas, jis suvokia savo gyvenimo absurdiškumą ir išdidžiai pakelia jam tekusią lemtį. Spausdinama knygos **Sizifo mitas** ištrauka.*

Absurdiškumo jausmas gali užklupti kiekvieną žmogų už kiekvieno gatvės kampo. Savo įkyriu nuogumu, šviesa be spinduliavimo šis jausmas yra neapčiuopiamas. Toks sunkumas vertas apmąstymo. Galbūt iš tiesų mumyse gyvena iki gali nepažįstamas žmogus, o jame yra kažkas nesupaprastinama, kas lieka nepagauta.

Žemesnio laipsnio keistumas: galima konstatuoti, kad pasaulis žmogui yra savotiškai „tankus“, neįsiskverbiamas; galima nujauti, kiek akmuo žmogui svetimas, mūsų protu nesuprantamas, ir kaip gamta, gamtos reginiai gali mus neigti. Kiekviename peizaže yra kažkas labai priešiška žmogui. Kalvos, dangaus švelnumas, medžių vaizdas šią pat minutę, gali prarasti iliuzorinę prasmę, kurią jiems mes suteikiame, ir pasidaryti tiek tolimi, kaip ir prarastasis rojus. Primityvus pasaulio priešiškus per praėjusius tūkstantmečius sugrįžta į mus. Ir dabar mes jo nė kiek daugiau nesuprantame, nes šimtmečiais jame matėme tik tas reikšmes ir vaizdinius, kuriuos patys iš anksto suteikėme. Gudrauti šiuo dirbtinumu toliau mums trūksta jėgų. Pasaulis mums išslysta, nes jis tampa pačiu savimi. Už tų dekoracijų slepiasi kas kita. Jos atitolsta nuo mūsų. Galima būtų palyginti: yra dienų, kai pasidaro kažkoks svetimas veidas žmonos, kurią mėnesių mėnesius ir metų metus esi mylėjęs; mes gal net norėsime to, kas mus padaro vienišus. Tam irgi laikas ateis. Svarbu tai, kad šitas „tankumas“, šis pasaulio „svetimumas“ ir yra absurdas.

Žmonės taip pat gali sukelti panašų jausmą. Veiksmų mechaniškas aspektas, beprasmi pantomima aiškumo valandomis, regis, viską daro beprasmiška. Už stiklinės pertvaros žmogus kalba telefonu; jo negalima girdėti, tik matoma bereikšmė mimika; kyla klausimas, kodėl jis gyvena? Šis nerimas žmogaus nežmoniškumo akivaizdoje, tas bausis kritimo susidvejinimas, tas „šleikštulys“, tariant mūsų dienų rašytojo žodžiais, taip pat yra absurdas. Panašiai tam tikromis akimirkomis mes sutinkame svetimąjį, į save lyg į brolių žiūrėdami veidrodyje ar fotografijoje. Šis nerimas – taip pat absurdas.

Pagaliau aš prieinu prie mirties ir tų jausmų, kurie mumyse kyla jos akivaizdoje. Apie tai jau kalbėta, ir būtų padoru vengti patetiškumo. Nieko nuostabaus, kad žmonės gyvena, lyg apie ją nieko nežinotų. Iš tiesų, ji nepatiriama. Tiesiogine prasme patirta yra tai, kas pergyventa ir lieka sąmonėje. Čia būtų galima kalbėti apie mūsų patirtį, kitiems mirus. Tai tik pakaitalas, tik proto regėjimas, ir todėl nesame visiškai ja įsitikinę. Melancholiškas sąlyginumas negali būti įtikinantis. Iš tiesų siaubo jausmas kyla iš matematiškos įvykio pusės. Jei laikas mus baugina, tai todėl, kad jis apreiškia save, sprendimas ateina vėliau. Gražios kalbos apie sielą, bent jau laikinai, bus pakeistos priešingomis. Inertiškame kūne, kur veidas nerodo gyvybės, siela yra išnykusi. Šis paprastas ir apibrėžtas gyvenimo faktas sudaro absurdo jausmo turinį. Mirties šviesoje ši dalia parodo gyvenimo bergždumą. Jokia moralė ir jokios veiksmo pastangos *a priori* nėra pateisinamos mūsų gyvenimą tvarkančios kruvinos būtinybės akivaizdoje.

Apie ką mes galėtume be abejonės pasakyti: „Tai gerai žinau!“? Turiu širdį; ją galiu patikrinti, todėl sprendžiu, kad ji yra. Aš fiziškai pajuntu pasaulį ir taip pat sprendžiu, kad jis egzistuoja. Čia baigiasi mano žinios, visa kita yra susikurta. Jei aš bandyčiau suprasti tą save, kuriuo norėčiau būti tikras, jei bandyčiau jį apibrėžti ir reziumuoti, tai būtų tas pat, kaip nors sučiuopti tekantį tarp pirštų vandenį. Aš galėčiau nupiešti vieną po kitos visas savo veido išraiškas, visus įgimtus bruožus, galėčiau nusakyti išsilavinimą, kilmę, būdo karštumą arba romumą, vidinį kilmingumą arba niekšišumą. Tačiau veido išraiškų negalima sudėti aritmetiškai. Mano paties širdis visada paliks man neapibrėžiama. Tarp mano paties egzistavimo tikrumo ir turinio, kurį bandau suteikti šiam tikrumui, yra neužpildoma praraja. Aš visuomet būsiu svetimas pats sau. Psichologijoje, kaip ir logikoje, yra daug tiesų, bet nė vienos tikros tiesos. Sokrato mokymas „pažink pats save“ turi tiek pat reikšmės, kiek mūsų nuodėmklausių pamokymai „būk dorybingas“. Jie parodo ilgesį, o kartu nežinojimą. Jie – tik bevaisiai žaidimai dideliais dalykais. Tie pamokymai gali būti teisėti tik būdami apytiksliai.

Svetimas pats sau ir šiam pasauliui, savo apsigynimui teturintis tik mintį, kuri save neigia teigdama – ar aš galiu atrasti ramybę gyvenimą atsisakydamas žinių ir džiaugsmų, kai pažinimo troškimas atsimuša į nesugriaunamas sienas? Norėti – tai kurti paradoksus. Viskas taip susiklosto, kad atsiranda užnuodyta ramybė, tokia, kokią pagimdo nerūpestingumas, širdies apsnūdimas arba pragaištingas savęs atsižadėjimas.

Būna, kad išorinė regimybė suyra. Atsikėlimas, tramvajus, keturios darbo valandos įstaigoje arba gamykloje, valgymas, tramvajus, keturios darbo valandos, valgymas, miegas. Pirmadienį, antradienį, trečiadienį, ketvirtadienį, penktadienį, šeštadienį – vis tas pats ritmas, ir taip didžiąją gyvenimo dalį. Tiktai vieną dieną iškyla „kodėl“ ir nuobodulyje prasideda naujas dalykas: nustebimas. Tasai „prasideda“ – labai svarbus. Mechaniško gyvenimo veiksmų rezultatas yra nuobodulys; bet jis kartu išjudina sąmonę. Jis ją pabudina ir skatina ieškoti. Nesąmoningai susipina visa grandinė, ieškojimai yra galutinis pabudimas. Po jo pamažu ateina ir rezultatai: savižudybė arba atsikūrimas. Nuobodulys turi savyje kažką bjauraus. Bet kartu privalau pridurti, kad jis turi gerą vaidmenį, nes tik paskui per prabudusią sąmonę viskas įgauna vertę. Šiose pastabose nieko originalaus nėra, bet jos akivaizdžios. Pradžiai to užtenka, kad būtų bendrais bruožais suprastos absurdo šaknys. Visko pradžiai užtenka nesudėtingų dalykų.

Panašiai mus neša laiškas: diena iš dienos per gyvenimą, be ypatingo spindesio. Ateina momentas, kai pasikeičiama vaidmenimis: jį reikia nešti. Mes gyvename ateitimi: „rytoj“, „vėliau“, „kai tu sukursi padėti“, „ilgainiui suprasti“. Puikus nenuoseklumas, nes kada nors reikės mirti. Vis dėlto ateina diena, ir žmogus pasako: jau trisdešimt metų. Taip teigiama jaunystė. Tačiau kartu jis santykiauja su laiku, randa savo vietą, supranta, kad yra tam tikros nueitinos kreivės taške. Jis priklauso nuo laiko ir apimtas siaubo pamato, kad laikas yra didžiausias jo priešas. Jis norėtų, kad rytoj, tik rytoj jam tektų visko atsisakyti. Šis kūno maištas ir yra absurdas.

Pasaulis pats savaime nėra protingas, tai viskas, ką apie jį galima pasakyti. Tačiau absurdas yra susidūrimas tarp to, kas iracionalu, ir to begalinio šviesos troškimo, kurio šauksmas girdėti pačioje žmogaus sielos gilumoje. Absurdas vienodai priklauso nuo žmogaus ir pasaulio. Šiuo metu absurdas yra vienintelis jų tarpusavio ryšys.

Netgi pačiuose sudėtingiausiuose mąstymo veiksmuose didžiausias proto noras sutampa su nesąmoningu žmogaus jausmu prieš paties žmogaus pasaulį: norima viską pajungti sau, pažinti, trokštama aiškumo. Žmogui suprasti pasaulį – vadinasi, jį aiškinti žmogišku masteliu, pažymėti jį savo antspaudu. Katino pasaulis

nebus skruzdėlyno pasaulis. Sena tiesa – „Bet kokia mintis yra antropomorfiška¹“ – kitos prasmės neturi. Taip ir protas, trokštantis suprasti tikrovę: jis bus patenkintas tik tada, kai tą tikrovę įspraus į savo minties rėmus. Žmogui pakaktų, jei įsimintų, kad, panašiai kaip ir jis, pasaulis gali mylėti ir kęsti. Jei minčiai pavyktų besikeičiančiuose reiškinių atspindžiuose atrasti pastovius santykius, kurie būtų paprastai išreikšti, o kartu jei minčiai pavyktų pačiai save paprastai išreikšti vienu principu, tada būtų galima kalbėti apie tokią proto laimę, prieš kurią nublanktų palaimintųjų pasaulio mitas. Vientisumo ilgesys, absoliuto troškimas rodo žmogiškosios dramos pagrindinę kryptį.

Prie ribos priėjęs protas privalo spręsti ir pasirinkti išvadas. Čia yra savižudybės ir atsakymo vieta. Tačiau aš noriu pakeisti ieškojimų tvarką ir nuo mąstymo pereiti prie kasdieninių veiksmų. Tai, kas čia patirta, yra atsiradę iš dykumos, kurios negalima palikti. Reikėtų nebent sužinto. Igi kur nueina patirtis. Kai žmogus tai bando, atsiduria prieš iracionalumą. Jis jaučiasi norįs laimės ir protingumo. Absurdas gimsta iš susidūrimo tarp žmogaus šauksmo ir neturinčios proto apraiškų pasaulio tylos. To kaip tik nereikėtų užmiršti. Už to reikėtų užsikabinti, nes čia atsiranda tolimesnės išvados apie gyvenimą. Iracionalumas, žmogaus troškimas žinoti ir iš jų atsiradęs absurdas – štai trys personažai dramos, kurioje visai išnyksta žmogaus gyvenime įmanomas loginis nuoseklumas.

¹ Antropomorfiškas, antropomorfinis – žmogaus pavidalo, panašus į žmogų.

